

گرى كويرهى مهرگ

سهلام محمد

هەرچەندە شېرکۆ نە چىرۆك نووس بوو ، نە شاعىر ، نە
هونەرمەند ، بەلام ئەگەر مەبەستى بووايە لە ماوەيەكى كورتا
ناوى دەكەوتە رىزى پېشەوەى چىرۆك نووسان و شاعىران و
هونەرمەندانى گەلەكەى ، دەيتوانى بېتتە دەولەمەندىكى خاوەن
پلەو پاىەى ديار لەناو كۆرۆكۆمەلدا ، يا فەرمان بەرىكى
دەسەلاتدار لە جىگەو شوئىنى خۆيدا ، يا هېچ نەبېت
زەلامىكى ئاسانى وەك ملىۆنەها زەلامى ترى خاوەن ژنو
مندال و ئەرك و فرمان .

چەند جارېك دەرفەقى تەواوكردنى خويئندى بالآى لە
رۆژئاوادا بۆ هەلكەوت و زۆر بەساردى يەو دەبگوت «گرىمان
پروانامەى دكتورابىشى وەرگرت ئاخۆ چى لە كېشەكە
دەگۆرېت ! !» .

ئەگەرچى شېرکۆ وەردو ئازارى نەبوونى و كۆرەوەرى و
برىستى و دەربەدەرى زۆر چەشتبوو بەلام لەو بابەتە بوو هەزار

بەلام هەزار مخابن ، ئەو حەلە هاتىبە بەر رىگام كە كار لە كارا
رازابوو ! .

- لەبەرچى ، خۆ مارت نەكردوو ؟ ! .

- نەخېر . . بەلام ماوەئىكە دەزگىرانە .

تاوى كرىبوو ، خەمىكى گەورە ، هەموو دلشادى يەكى لە
دەموجاواندا كوشت ، دووبارە بەدەنگىكى لەرزۆكەو گوتى :
- دەتوانى خوازىنى يەكە هەلوەشېنەو . . خۆ تۆ يەكەمىن پياو
نى ، ئەمە بكەى . . ئەوانەى لە خوازىنى پاشە كىشەيان
كردوو و وازيان لە دەزگىرانەكانيان هېناو ، زۆرن ، چونكە
لەو دەلتىابوون كە دوا رۆزى ژن هېنانيان لەسەر چنگى لم
درووست دەكرى .

كە قسەكەى تەواو كرد ، لە روخسارى ئاراس راما ، بە
چاو هەمان پرسىارى لى كرد ، بەلام ئاراس سەرى لەقاندو
وگوتى :
- ناتوانم .

كچە داىە پرەمى گرىانىكى تال و بەئىش ، وشەكان لە
قورگى دا ، بەند بوون .

- بۆ دەگرى ؟ ! . . تۆ كچىكى جوان و جىئىلى ، گومانم
لەوەدانى يە ، ئەو پياوەى لایەق بە خۆت ئى و شادت بكا ، هەر
دەى دۆزىيەو . وامەكە ئەم تەجروبه يە ، ناوئىدى و رەشېنى
لە دەروونتا بچىنى . . من لەو دەلتىام ، ئەو رۆژە دادى لەبېرت
بچمەو ، بۆ تۆ تاقىكردنەو يەكى راگوزارى ، يا بېرەوەرىك ،
دەمىنەو . . لىم ببورە ، تازە بۆم ناكرى پاشە كىشە بكەم ،
چونكە هەموو شتى پراو تەو .

دەنگى گرىانەكەى بەرزتر بوو ، ئەشكى چاوانى بە تەوژم
دەرژانە سەر روومەنى . . لەبەر دەمى هەلات وەكو شېت
لەسەر بانەكە دەبەزى ، ئى ئەوەى ئاوورى پشتهوەى بداتەو ،
پاشان چووە خوارى . . ئارازىش ، چاوى تى پىرى و خەمىكى
گەورەش ، لوولى دا .

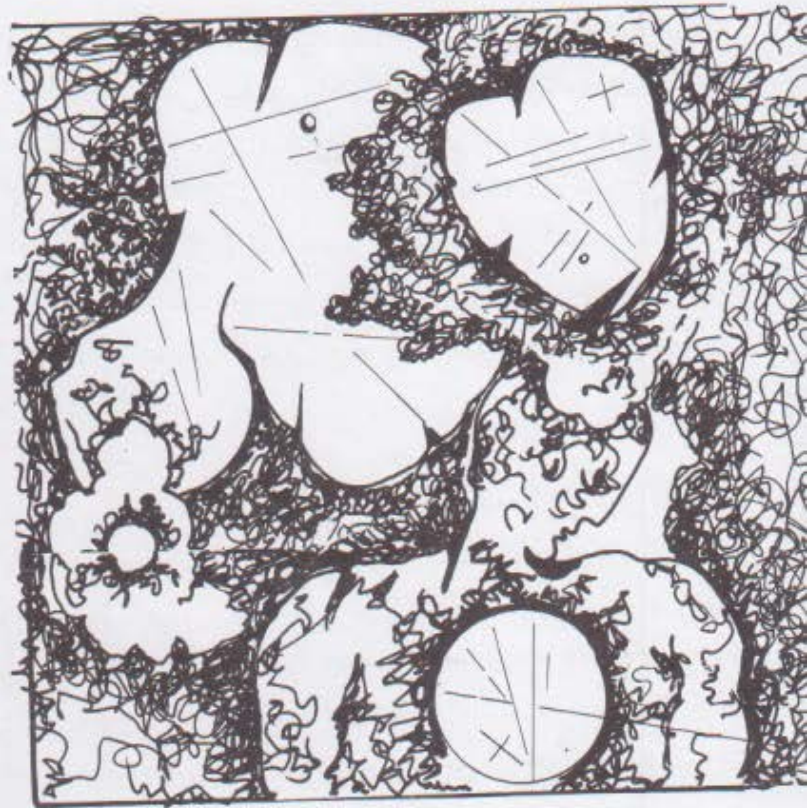
(5) ى ئەيلوول - 1986

ئىنگىلىزى ، پاشان دەرپرېنى بېرەكانى بەوزمانە چونكەوا چووبوۋە
مېشكى يەۋە كە زمانەكەى خۆى بەربلاۋىيەو ھەژارە ، ئەمىش
ئەۋپەرى دەگاتە ئاستى «گوران» يا «ئالى» ، دوور نىيە ھەرگىز
نەگاتە نىۋەى ئەۋانىش بەلام بە دەگمەن لە دەرەۋەى سنوورى
خومان بېگانەيەك ئەبىنى بلى من گوران كارى تى كرددوم يا
ئالى ، تاكو تروك نەبىت ئەۋىش لە بوارى پىسپورايتى خۆيدا .

ئەم خەۋنەى تا رادەيەك جى بەجى بوو كاتى بو خۆيندىن
چوۋە دەرەۋەى ولات بەلام دوو سال بەرگەى نەگرت و
گەرپايەۋە ، ھىچ جۆرە پەيوەندى بەكى دلدارى يا جنس لەگەل
ئافرەتدا نەبەست چونكە باۋەرى بەۋەھە بوو ئەگەر خۆى لە
گەل ئافرەتلكدا چى بكات دەئى رېنگاى ژنەكەشى بدات
بەھەمان شىۋە رەفتار بكات ، ئەم زياتر لەۋەى خۆى بەياساى
سەر كاغەزەۋە بېنەستىتەۋە ھۆگرى ياساى ناۋەۋەى وپزدانى
خۆى بوو «كاكە كچى جوانى چى و خواردنەۋەى چى و
قىرپوۋى زمانى چى ! ! باۋەرتان بىت ئەمانە ھىچ لە كېشە
گەۋرەكە ناگورن . . .»

بەلاى شىركۆۋە ، بەختەۋەرى لەۋەدا نىيە كە ناۋبانگت
سەرانسەرى جىهان بگرتتەۋە بەلكو لەۋەدايە خۆت بدوزىتەۋە
بە ممانەۋ باۋەرى قوۋلەۋە ھەنگاۋ بنى ، سەير ئەۋەيە بەلاى
ئەمەۋە زۆرەي ئەۋانەى وا تىگەشتوۋن خۆيان دوزىۋەتەۋە زۆر
لە ون بوۋە راستەقىنەكان ون ترن .

شىركۆ لە زۆر بواردا خۆى تاقى كرددەۋە ، بەلام ھەر لە
سەرەتاۋە باۋەرى بە ھىچ كامىكىان نەبوو ، نەك لەبەر ئەۋەى
كە دوو دل و زارايە ، بەلكو ھەموو ئەۋ بوارانە پر بەپېست و
دەقاۋ دەقى بېركردنەۋەى نەبوۋن ، سەرۋەختى زۆرى نەمايو
شىت بىت ، يا بە كارەساتىكى ناھەموار لەئو چىت ، بە
مەستى و لە ژىر باران و سەرمادا لە دەرەۋە دەمايەۋە ، جارىك
پرپارىدا ئەۋىش رووبكاتە خواۋ بەرپوۋە نوپزكردن و لە پرىكدا
خراپتر لە جاران بەروۋى خۆيدا تەقى يەۋە ، بەخۆى دەۋوت ،
ئەۋ بارە دەرۋونىيەى تى كەۋتوۋم چارەسەرى نىيەۋ تازە كار لە

دىنارى بەچەند سەعاتىك تەفروتونا دەكرد ، ھەر ئەۋەندەى
پارە بگەۋتايە گىرفانى ئىتر لەۋەدەچوۋ ژىر پېستەكەى شارە
مىروۋەلى تى زايىت ، ھەرچى تۋانايەكى ھەبوۋ دەيخستەكار بو
قەلاچۈكردنى .

گەۋرەترىن ھەلە لە ژبانىدا «بەلاى خۆيەۋە» ئەۋە بوو كە ژنى
ھىناۋ چارەنوۋسى ئافرەتلك و چەند مندالنىكى بەخۆيەۋە
بەستەۋە ، نەك لەبەر ئەۋەى كە بەرگەى لىپرسىنەۋەۋە ئەرك و
بەريۋە بردنى خىزىنى نەدەگرت بەلكو ھەستى بەۋە دەكرد ئەۋ
شاخە ئاسىنەى كەۋتوتە سەر پىشتى بەشىك لە قورسايەكەى
ئەندامانى خىزانەكەشى دەگرتتەۋە .

ئەۋ جىھانەى سەردەمىك شىركۆ خەۋنى پىۋە دەبىنى برىتى
بوو لە جىھاننىكى بۆرۋايانەى خەيالۋى «كچى جوان و
سەرۋەتىكى مام ناۋەندى و خواردنەۋەۋە مۇسقىاى ناسك و كىچى
جۆر بەجۆرۋ كۈنجىكى دوور لە غەلبەغەلب و قىرپوۋى زمانى

کار ترازوه ، لهو دهریا فراوانه ی به ژبان ناوده بریت تهخته دارینکی بچکولانه ی شک نه ده برد خوی پیوه بگریت ، به ناچار ی برده وام له گهل شه پوله کاندای که وتبووه زوران بازی په کی ناؤمیدانه .

روژنک شیرکو ، بهو بیانووه ی که ویستوویه تی «خوی بکوژیت» تاوانبار کرا ، پاش لیکولینه ووهو کیشهو به ره به کی دوورو دریز دادگا گه بیسته نه نجامیک که شیرکو زه لامینکی لی هاتووی زیره که و گشت بنه مایه کی مرؤقی هاوچه رخ و سهرکه وتووی تیا به بلام به ته ووه تی (ته قل) به کارنا هینی و به نه نقه ست به ره به کانی تی نه قلی خوی ده کات ، بهو به لگه به ی له تاریکه شه وی تم گه ردوونه تی کوتایه دا نه قل بر ناکات ، بویه خرایه ژیر چاودیری لیژنه به کی پسپورو شاره زا بو لیکولینه ووه ی هویه سهرکه به کانی به ره به کانی کردنی نه قلی شیرکو له لایه ن خویه ووه که سهرپای نه ووه دیارده به کی تازه به ههروه ها ترسنا کیشه .

لیژنه که پاش چند روژنک تم خالانه ی خسته به ردست نه ندامانی دادگا :-

په کهم :

پیش نه ووه ی که شیرکو بگاته تمه منی جهوت سالان ، مردن کارینکی زور گه ووه ی تی کردووه ، لهو باره به ووه نه وهنده پرسپاری ناراسته ی باوک و ماموستا کانی کردووه هه موویانی وه رس کردبوو ، به تی نه ووه ی وه لامینکی له باری بده نه ووه بویه هه ره لهو کاته ووه تووشی نه خوشی «گری کویزه ی مهرگ» هات ، وهک ناشکراشه که مهرگ له دهره ووه ی مه ودا ی هوش و نه قلدا به و به تی نه ووه ی شیرکو مه به سستی بیت تم گری کویزه به له میشکیداره گی دا کوتا ووه کارینکی وای کردووه تواناو به هره ی له بو شاییدا بخولینه ووه وورده ویده بیته ده به نگی و گیلی .

دووه م :

حاله تی به دمه سستی به رده وام و دریزخایه تی شیرکو به تی نه ووه ی روژی له روژان «کات و شوین» کاری تی بکن ، تی

هه ووده تی و به ره لانی نیبه وهک چون هیچ واتا به کی فلسفه تی و کومه لایه تیشی نیبه ، به لکو نه نجامینکی راسته و خوی شیوان و نازا ووه ی ناوه ووه ی میشکی به تی ، نهو میشکه ی هه ندی جار وهک ویستگه ی شه مه نه فهری لی دیت و هه ندی جار یش ده بیته مهیدانی مه شق کردنی رمبازی و توپ و چه کی نه ووه ی ، تیر له و جوړه ساتانه دا توسقالی «که حوول» رووی تی کات وهک نه ووه به ده که شقارته به کی فری ده به ناو خه رمانیکه ووه به نزیب به سه ردا کرابیت .

سی بهم :

سه باره ت به ووه ی که شیرکو له کومه لیکو دووا که وتوودا په روه رده بووه و تمیش هه ره له مندالی به ووه ناره زووی کتیب خویندنه ووه ی هه بووه و باوکی خویندنه ووه ی هه موو جوړه کتیبینکی لی قه ده غه کردووه بو نه ووه ی له دهرسه کانی دووا نه که ووی ، ناچار بووه هه رچه کی هاتوته به رده ست ، چاک و خراب ، به دزی باوکی به ووه هه مووی خویندنه ووه ، وهک نه شزاین پاش خویندنه ووه شیرکو نه قلی به کار نه هینا ووه بیرو رووداوی ناو کتیبه کانی شی نه کردوته ووه هه لی نه سه نگان دوون و پلان و پروگرامینکی تیا به تی له خویندنه ووه دا نه بووه ، هیچ هاوپی و ماموستا به کی واش نه بووه لهو تمه نه دا ده سستی بگریت له نه نجامدا هه موو بیر به گزچپوهه کانی ناوه ووه ی بوونه ته دومه لیک و به میشکی به ووه نووساون و تیکرای بیرو باوه ره فلسفه تی و کومه لایه تیه کانی کهم زور به ناته واهاتوته پیش چاوو روژنک له یادداشته کانی دا نووسیویه تی :-

«هه رچی بیر هه به ، هه ره له کونه ووه تا ئیستا ، به رام به ره وشه ی مردن له رزیان لی نیشته ووه» . سه ره وختیکیش ونه که ی «بارابوس» ی له ناو چوارچپوه به کدا له زوره که یدا هه لواسیوو «مردن» . گه وره ترین بیره .

جیاوازی تم له گهل بارابوسدا نه ووه به که بارابوس هونه رمه ندانه سه مای بو مهرگ ده کرد به لام سه ماکه ی تم زیاتر له ووه ی که هونه رمه ندارنه بیت دهر ویشانه به چونکه نانی

ئەوشمان لەبىر بېچىتەووە كە شىركۆ سەردەمىكى مندالى لە ناو شىخەكانى «هەشەزىنى» دا بەسەربردوووە ھەر لەو كاتەووەش بىرى لە زىكرو حال گرتن دەرويشەكان كردۆتەووەو چەندجارىكىش لە كۆرى زىكردا بەشدارى كردوووە .

تېببى : تا ئىستا لەم بارەيەووە ھىچ ئەنجامىكى بەدەست نەھىناووە .

چوارەم :-

تاقى كردنەووە زۆرو راستەوخۆكانى شىركۆ كەوتونەتە پىش تەمەنى يەووە ، بەر لەوہى كە تەمەنى بگاتە بىست سالان ھەندى راستى بۇ روون بۆتەووە زۆربەى ئەوانەى دەوروبەرى لە تەمەنى پەنجى سالىشدا نەگەيشتونەتە ئەو راستى يانە بۆيە باوہ پرىكى ئەوتۆى بە دوستايەتى و پەيوەندى كۆمەلايەتى نەبوو ، زۆربەى ھەرە زۆرى پەيوەندى بە كۆمەلايەتەكانى بەشتىكى سەرەرۆڤى و رەنگدانەوہى بەرژەووەندى خەلكەووە بەستۆتەووە ، ئەوساش و ئىستاش دەوروبەرى شىركۆ پرىبوو لە لاف و گەزاف و خۆھەلكيشان و درۆو دەلەسەو فروڤىل و دوورووڤى و ساختەچىتى و خۆپەرسى ئەوہى لە ھەموو شتىك زياتر پالى پىوہ ناوہ گوشەگىر يىت ، كاتى سەرنج دەدات دەوروبەرى ھەتا زياتر بچنە ناو سالەووە ئەوسا قوولتر حەز بە ستايش و پياھەلدان دەكەن ، چەندەى بىرىشان لى دەكاتەووە نەيبىنوہ بلىمەتەكانى تىادا ھەلكەوى توستاىلىكى خستىتە سەر كەلەپوورى مروڤايەتى لە زانست و بوارەكانى ترى ژياندا .

پىنجەم :-

وہك وتمان كە شىركۆ زىرەكە بەلام دوشمنى ئەقلى خۆيەتى ئەمەش كارىكى واى كردووہ ئەم بەسزمانە بېبەش يىت لە ھەندى خوى گزنگ ، ھەرگىز ھەست بەسەرسووزمان ناكات و ھىچ شتىك بەلاى ئەوہو «سەيرو «كوت و پىر» نىيە ، بۇ سەلماندى ئەم بۆچونەمان بۆتان ھەيە تاقى بگەنەووە ھەفتەيەك بىكەن بە پاشا و ئىنجا ھەفتەيەك بىخەنە زىندانەووە ، ئەيىن لە ھەردوو بارەكەدا ھەر خۆيەتى و پىكەنىنە دروست كراوہكەى

سەر لىوى و روانىنى پىر پىرسارى چاوہ كزەكانى وەك خۆيان ماونەتەووە .

لەم رووہووە لە زەلامىك دەچىت ، فلىمى ژبانى خۆى ھەر لە رۆزى لەدايك بوونەووە تا ساتى مردن و ھەلويسى دەورويشت دەربارەى مردنى چەند جارىك بىنىت بۆيە تەنانەت ھەندى رووداو ھەن جىھان دەھەزىن كەچى بەلاى ئەمەووە ئەوہندە ئاساين دەلىى چەند سالىكان بەسەردا تىپەپىوہ .

شەشەم :-

شىركۆ لەو بابەتەيە زۆر زوو لەشت تىدەگات و بەھرەيەكى لىھاتووى ھەيە لە خويندەوہى دەم و چاوى مروڤ و جوولانەوہى ، لە ماوہى ئىجگار كورتدا ھەلس و كەوت و رەفتارى دەورويشتى دەقوزىتەووە بەلام دەورويشت بەو ئاسانە لەو ناگەن .

حەوتەم :-

شىركۆ ھەست بەبوونى تەواوہتى ھىزىك دەكات لەناو مروڤداو تا ئىستايش ھىچ كەسىك ئەو ھىزەى نەدۆزىوہتەووە ، لەم رووہووە سووپەرمانەكەى (نىتسە) تا رادەبەك كارى تى كردووہ ھەرچەندە بە رووالەت وا نىيەو لىژنەكەمان كاتى ئەوہى خستەروو وەك فىشەكە شىتە بە رووماندا تەقىيەووە وتى «سووپەرمانەكەى نىتسە لەبارچوو ھەر بە مردوونى لەدايك بوو» .

ھەشتەم :-

ئەوشمان بۇ دەركەوتووہ كە «بايرۆن» كارىكى كوشندەى كردۆتە سەر شىركۆ كاتى و توويەتى «خۆزگە لىوى چى ئافرەتى دونيايە دەبوونە يەكلىو ، ماچم دەكردو ئاسوودە دەبووم» ھەرچەندە لەم رووہووە نەمان ھىشتووہ خۆى ھەستى پىبكات بەلام ئامىرەكانمان ئەوہى بۇ ساغ كردووينەووە كە شىركۆ سەرەراى بىزارى و ناوئىدى ھەموو رۆزىك ھەست بەخۆشەويستى يەكى نوى دەكات و ئەگەرچى تەمەنى (۳۰) سالە بەلام چەند ھزار ئافرەتىك لە ژياندا ھەيە ، ھىشتا

ليژنه كه مان هۆي راسته قينه ي ئه م ديارده سامناكه ي نه دۆز يوه ته وه و چند ئه ندا ميكان ته رخا ن كر دو وه بو ليكو ليته وه ي سه رتاسه ري ژبا ني با يو ون و كا زانو فا و زور با و راسپوتين و چند كه سيكي تري له و با به ته . هه ر پاش ته وا و بو نيا ن راپورتنيكي تر تا ن ده خه ينه به ر ده ست .

ئه مه بو و به ريزا ن سه رنج و تيبني ليژنه كه مان كه پاش ليكدا نه وه و شي كر د نه وه به كي ورد و به كا ره يني تاز ه ترين شيوازي ده رووني و په روه رده ي و زانستي به رام به ر به شي ركۆ . هيو ادا رين سو و ده بخش بيت بو ئه وه ي بگه نه حوكميني داد په روه ردا نه .

دادگاش ، پاش چند دانيشتينيكي دوورو دريژ ئه م پرياره ني ده ركرد :-

يه كه م :-

قه ده غه كر دني هه مو و جو ره خو ارد نه وه به ك كه حو ولي تيا دا بيت له شي ركۆ هه تا ئه و «گيا» به ي كه «مار» له گه لگامشي دزي ، نه دۆز ريته وه بو ئه وه ي بيكا ته مه زه و له به ده مه ستي رزگاري بيت .

دو وه م :-

عه مه ليا ت كر دني دو و مه له كه ي ميشكي له م رو وه وه پيوسته هه مو و ولا ته گه و ره كا ن ، ئه و دا رايه ي له ما وه ي سا ليكدا بو دو رست كر دني چهك و جهنگي ئه ستيره كا ن و تا قى كر د نه وه ي ئه تو مي ده يخه نه لا وه ، ته رخا ني بكه ن بو دۆز ينه وه ي ده رما ني شي ره نجه ي ميشك .

سي يه م :-

به نيسه بت ئه وه ي كه شي ركۆ له ژن هينا ن په شيانه . . يا په شيان نيه ، قه رزكو يره يا ده ست بلا وه ، ده و رو پشت خو شيان ده وي يا رقيان لي ده بيته وه ، گوشه گيره يا كو مه لا يه تيه ، جا ري هيج پرياريكي له سه ر نا ده ين هه تا راپورتي دو وه مي ليژنه كه مان پي نه گات كه ئه ندا مه كا ني به هه مو و لا يه كدا بو ئه م مه به سه ته به ربو ونه ته گه را ن و پشك نين چونكه قه ناعه تي

دادگامان له وه دابه كه نيكر اي گيرو گرفت و ديارده كو مه لا يه تيه كا ن كه م تا زور په يوه ندي يا ن به با ري ده رووني مرؤفه وه هه يه ، با ري ده روونيش زور به ي كا ت جي په نجه ي «نيرو مي» يا يه تي پيوه دياره .

چوا ره م :-

پاش گه يشتني راپورته كه و . . به كا لا كر د نه وه و ئاشكرا كر دني هه مو و شتيك و سه رينه وه ي گشت جو ره شو ينه وا ريكي كو ن و جي به جي كر دني هه مو و ته رك و ما فه كا ني شي ركۆ له ژاندا ، دادگا پرياري دا بو چاره سه ركردني «گري كو يره ي مه رگ» شي ركۆ بدا ته ده ست ليژنه ي مه ياندي مرؤفه وه به نيازي مه ياندي بو ما وه ي هه زار سا ل كه دو و ر نيه پاش تيه ربووني ئه م هه مو و سا لگا ره كا ني چا و ده كا ته وه له و گري كو يره به رزگاري بو وي ت ، خو ئه گه ر ئه وسايش ده رد و نه خو شي به كه ي هه ر ما بو ئه وا ئاموزگاري خو مان ، بو نه وه كا ني پاشه رو ژ نه وانه ي له با رو دو خينيكي تر دا جيگه ي ئيمه ده گرنه وه ، جي ده هيلين ، كه هه زار سا لي تريش دريژه به مه ياندي بدن .

هه ر چه نده شي ركۆ ، نه چيروك نووس بو و ، نه شاعير ، نه هونه ر مه ند ، به لام ئه گه ر مه به ستي بو وا به له ما وه به كي كو رندا نا وي ده كه و ته ريزي پيشه وه ي چيروك نووسا ن و شاعيرا ن و هونه ر مه ندا ني گه له كه ي ، ده يتوا ني بيته ده و له مه نديكي خا وه ن په و پا به ي ديار له نا و كو رو كو مه لدا ، يا فه رمان به ريكي ده سه لا تدا ر له جيگه و شو يني خو يدا ، يا هيج نه بيت زه لا ميكي ئاسا ني وه ك مليونه ها زه لا مي تري خا وه ن ژن و مندا ل و ته رك و فرما ن .

ئيسا شي ركۆ «مه يوه» . خو ين و ئيسقا ن و ده مار و گوشتي به جو ريك تي كه لا و بو ون جيا كر د نه وه يا ن له به ك مه حا له ، به ك پارچه بو ته تو په له سه هو ليك ، ده ق له تو په له سه هو لي هه زارا ن سا ل له وه به ري سه ر لو و ته كه ي شاخه كا ني ولا نه كه ي ده چي ت .

كه ركوك ۱۹۸۵